

Bokmeldinger

Evangelisering og kolonisasjon i misjonsbevegelsen

Torben Christensen and William R. Hutchison(ed.): *Missionary Ideologies in the Imperialist Era: 1880-1920*. Struer 1982, 248 pp.

Kristne misjonærers innsats i forskjellige deler av den 3. verden har etterhvert tiltrukket seg adskillig oppmerksomhet fra svært så ulike hold. I stadig videre kretser er man blitt klar over at den kristne misjonsbevegelse som historisk fenomen er interessant stoff, og at dette stoffet etterhvert er blitt en mark som er moden for vitenskapelig innhøstning: - Hvem var egentlig de hundrevis av menn og kvinner som i løpet av forrige og dette århundre brøt opp fra hjemmene sine for å gjøre det de kalte en «evangeliets tjeneste» i andre deler av verden? Hva var grunnmotivene deres? Hva oppnådde de? Og hvilken historisk rolle har de spilt i forhold til de samfunn de kom til og de de forlot? -

Et viktig bidrag til en ny historisk-vitenskapelig fokusering på den kristne misjons historie, er det symposiet som i 1981 ble holdt ved University of Durham, UK, i regi av Den internasjonale kommisjon for komparativ kirkehistorie. Til symposiet leverte et 20-talls personer forskningsbidrag til belysning av temaet «*Missionary ideologies in the imperialist era: 1880-1920*». Sent på fjoråret (1982) utkom disse bidragene i bokform med innledende og konkluderende kommentarer av utgiveren Torben Christensen og William R. Hutchison.

Sentral målsetting

En av de forutsetninger som konferansen arbeidet ut ifra, er det faktum at de religiøse motivene for misjonsbevegelsen for en stor del allerede er historisk klarlagt. Derimot, når det gjelder det man kaller «... the larger ideologies, the total systems of religious and cultural ideals by which the mission forces of the various Western societies justified their activities...» anser man virkeligheten langt mere sammensatt, og, tilføyer utgiverne, «... we think, not widely understood...» (s. 5)

Derfor er det nettopp disse aspektene, som vedrører misjonens bredere og mere indirekte ideologiske innramming, og ikke dens mere spesifikke religiøse innhold, som i denne omgang er stilt i fokus. Det betyr imidlertid ikke at der skulle ligge noen undervurdering av misjonens egentlige anliggende til grunn, eller at sammenhengen mellom sentralmotiv og rammestruktur er oversett. Utgangspunktet er ganske enkelt det faktum at misjonsbevegelsens historiske forutsetninger i samtidens samfunn og ideologi fremdeles utgjør et sterkt tåkelagt område som er i behov av historisk-vitenskapelig oppklaring.

Begrensinger

Som det delbidrag til kritisk misjonshistorie som denne artikkelsamlingen representerer, var det nødvendig for bidragsyterne å pålegge seg selv visse begrensninger.

For det første har man rent *tematisk*

valgt å rette oppmerksomheten mot ett bestemt problemfelt, nemlig forholdet mellom *evangelisering og sivilisasjon*. For det andre har man *i tid* begrenset seg til den såkalte «*high-imperial period*» mellom 1880 og 1920. Den tredje begrensningen som går på hvilke misjoner og hvilke deler av verden man har stilt i fokus, ser ut til å ha vært styrt noe tilfeldig ut ifra det utvalg av bidragsytere man har hatt til rådighet. I hovedsak, – dog uten konsekvent gjennomføring, – er det *protestantisk* misjonsvirksomhet som står i sentrum for oppmerksomheten. Og de geografiske områder som har fått størst konsentrasjon, er *Kina, India og deler av Afrika*.

Beklageligvis representerer ingen av de 20 bidragsyterne den «mottagende» parts versjon av historien, og man spør seg om ikke dette på relativt enkelt vis kunne vært balansert opp, i alle fall et stykke på vei. Imidlertid har utgiverne tatt konsekvensen av dette ved ikke å pretendere annet enn det de kaller et *euro-amerikansk tolkningsperspektiv. Historisk synliggjøring*.

Misjonæren fra forrige århundre er fremdeles en «invisible man» (s. 5), hevder utgiverne. En slik påstand vil historisk sett naturligvis være både rett og gal.

For de kretser som står misjonen nær, og har fulgt dens historiske utvikling, vil det kanskje endatil lyde meningsløst. For, – de bok- og bladsider som i årtienes løp er produsert både av misjonærer og andre som støtter virksomheten deres, er flere enn mange. Det er bare det at denne type litteratur fra et historisk-vitenskapelig synspunkt ofte, – om slett ikke alltid, – på tross av et hav av uerstattelig informasjon, totalt sett preges av en ensidig positivitet. Og om sideantallet er stort, har ordene som drøfter misjonærenes «larger ideologies» i et videre historisk-kritisk perspektiv innen denne type litteratur gjer-

ne vært få.

På den annen side har de siste par ti-årene vært preget av en type misjonslitteratur, som også mener seg å ha «synliggjort» misjonæren. Her er den religiøse motivasjon bak misjonærenes virke ofte fullstendig avstreifet samtidig som de politiske og sosiologiske sider ved misjonen har erobret all oppmerksomhet. Typisk for denne trend innen forskningen er at den har blitt en «synliggjøring» i forhold til bestemte historiefilosofiske og historiepolitiske modeller som ikke er mindre doktrinære enn de som lå til grunn for misjonsbevegelsens egne bidrag. Overdådigheten i bruken av ladede termer som f.eks. *imperialisme* har sjelden harmonert med den sparsomhet man i de samme kretser har vist når det gjelder nærmere definering og vilje til grunnleggende selvkritisk analyse.

Balansert utgangspunkt

Christensens og Hutchisons artikkelsamling fra Durham-symposiet bør legges merke til som et verdifullt bidrag til å trekke den misjonshistoriske forskningen ut av gamle posisjoner og til å åpne for nye perspektiv. Bidragsyterne til boken gir uttrykk for et eksplisitt fellesønske om å ta misjonsbevegelsen alvorlig på dens egne premisser: «. . . the subject of the portrait . . .», sier man, «. . . is a missionary movement that had its own agenda, and must be seen and heard in its own terms . . .» (s. 6) En direkte konsekvens av dette er at den spesifikke fokusering på misjonens forhold til sivilisasjonsspørsmålet i denne boken ikke blir stående som en separat blokk med en egen tematikk, men settes i nøye historisk sammenheng med de aspekt som for misjonsbevegelsen selv stod i sentrum, og som naturlig nok i aller høyeste grad preget den rolle misjonærene kom til å spille i sivilisasjonsspørsmålet.

Uttrykket «imperialist era» er i boken brukt mere som en historisk enn en normativ term. Når man har foretrukket dette uttrykket fremfor termer som «colonialism» eller «cultural or economic expansionism», er det fordi man forstår begrepet «imperialism» videre som et begrep som omfatter «. . . the entire outward expansion of the Euro-American societies between 1880 and 1920 . . . » (s. 7)

Flere av artiklene yter dessuten for tjenestefulle bidrag til en nærmere presisering av begreper som «imperialism», «civilization», «modernization» og «culture». (ss. 6,71,94,241f)

Den komplekse misjonsvirkelighet

Et grunnleggende trekk som bør nevnes spesielt, og som både preger de fleste av enkeltbidragene og boken som helhet, er erkjennelsen om at misjonens historiske virkelighet er en *kompleks virkelighet* som bare ved en u-historisk utglatting lar seg formulere på enkle formler. Den spredning i interesse som artiklene representerer, både på ulike misjonsselskap, ulike geografiske områder og ulike personer, har resultert i at boken er blitt et nyttig memento til ikke for raskt å generalisere omkring misjonærenes holdninger og adferd. Artikkelens store styrke er at den legger større vekt på å få frem det historisk konkrete i alle sine nyanser, enn på å definere misjonærenes gjøren og laden i forhold til gitte termer.

Historiske paradokser

Av flere av artiklene går det frem at denne metodiske tilnæringsmåten har avslørt historiske sammenstillinger som kan virke paradoksale, og som ikke bør overses når et samlet utsyn over misjonens rolle i sivilisasjonsprosessen skal gis. Norman Etherington har i sin artikkel om Syd Afrika f.eks. påvist at «. . . Those missionaries [. . .] who were de-

veloping the «progressive» doctrine that Africans should not be hurried into the modern world may actually have played into the hands of elements in South Africa who were working for segregation of races . . . » (s. 197).

Og for Kinas vedkommende har Lars Østerlin påvist et eksempel på en misjonsvirksomhet som i meget sterk grad søkte å imøtekomme stedegne forhold, i praksis viste seg å oppnå liten tilslutning fordi de grupper som potensielt var åpne for evangeliet, også hadde interesse av nye kulturelle impulser generelt og derfor heller sluttet seg til de kirker som var mere vestlig preget. (s. 153.)

Man kan også i denne forbindelse peke på romantikkens dobbeltsidige innflytelse på misjonsbevegelsen, påvist av Hans-Werner Gensichen. (s. 182)

Konklusjon

Ut fra det som ovenfor er sagt om misjonsbevegelsens mangfold kan det virke selvmotsigende å søke å trekke noen generell konklusjon. Christensens og Hutchisons artikkelsamling er da også meget tilbakeholden med generaliserende slutninger. Såvel artikkelforfattere som utgivere er påpasselige med ikke å generalisere ut over det materiale som er lagt frem i de enkelte bidrag. Slik sett representerer boken et nyttig korrektiv til de tendenser man har sett til med bred penn, og ofte på svært tynt historisk grunnlag, å karakterisere misjonæren i svært så nedsettende eller lovprisende ordelag alt etter hvilket forutinntatte bilde man har hatt.

Hvilke generelle konklusjoner gir så denne spesielle samlingen av case-studies grunnlag for at der positivt *kan* trekkes? - En kort sammenfatning av undersøkelsenes resultater bør kunne gis ved følgende punkter:

1. Om de norske misjonærene i Syd-Afrika skriver Nils E. Bloch-Hoell i sitt bidrag at de hverken var «gree-

dy colonialists» eller «holy apostles». (s. 19)

Dette, sier utgiverne, er en karakteristikk som kan gjelde for de fleste av de misjonærer undersøkelsene omfatter.

2. Samtlige bidrag, også de som i utgangspunktet var «... most critical of the mission enterprise», har vist at for de områder og selskaper som er undersøkt, har «... the primary motive of missions in this period...» vært «... indeed religious...». (s. 242)
3. Om de fleste av de misjonærer som er undersøkt, kan det sies at de hadde et relativt ureflektert forhold til den «westernization» som de representerte på mere indirekte vis.
4. Undersøkelsene har videre gitt som resultat at de fleste misjonærer alment protesterte mot påstander om at deres innsats bestod i å overføre vestlig kultur og sivilisasjon. Basiskriteriet var gjennomgående hva som tjente evangeliets fremgang. Mange så på samtidens vestlige ekspansjon som en trusel mot misjonsarbeidet. Særlig var man kritiske til slike utslag av vestlig kultur som materialisme, gudløshet og ulike former for brutalitet.
5. Mange misjonærer så på vestlig ekspansjon som et historisk faktum som man hadde å forholde seg til på pragmatisk vis ved å gjøre det beste ut av det for misjonen.
6. Forskjellige minoriteter – bestående av grupper og individer – skilte seg ut fra flertallet i begge retninger. Noen utviklet en skarpere og mere bevisst distanse til sin egen kulturbakgrunn, og nærmet seg en misjonsmetodisk stedegengjørelse. Andre opptrådte som eksponenter for en motsatt holdning og betraktet evangelisering og vestlig sivilise-

ring som en integrert oppgave for misjonen.

7. Endelig viser undersøkelsene at der på det historiske grunnplan hvor misjonsprosessen konkret fant sted, var store variasjoner både mellom misjonsselskapene innbyrdes og mellom enkeltpersoner innen samme selskap. Hva disse forskjellene skyldtes, – konfesjonell ulikhet, sosial bakgrunn, nasjonalitet osv., – er et spørsmål som ennå for en stor del er ubesvart innen misjonshistorisk forskning.

Torstein Jørgensen

DONAL DORR: Option for the poor. A hundred years of Vatican social teaching. Gill and MacMillan, Dublin/Orbis Books, Maryknoll NY. 1983, 328 ss.

Da de latinamerikanske biskopene på kirkekonsilet i den meksikanske byen Puebla i 1979 ble stående ved konklusjonen at kirken skulle ta standpunkt til fordel for de fattige i verden, var dette like betydningsfullt for kirkehistorien som da reformatorene for nesten 500 år siden sto fram og sa at mennesket frelses ved troen alene. Det mener i alle fall den irskfødte katolske misjonspresten Donald Dorr som i denne gjennomgangen av katolsk sosiallære de siste hundre år, har latt termen «Option for the poor» betegne utviklingen fra forsiktig reformisme til radikalt sosialetisk engasjement.

Dorr starter med pave Leo XIIIs encyklika *Rerum Novarum* fra 1891 hvor det lyder en svak protest mot industriarbeidernes harde levekår i den moderne verden, og dette forsiktige engasjementet følges opp av pave Pius XI i 1931

med rundskrivet *Quadragesimo Anno*.

Først med pave Johannes XXIII kom den offisielle katolske sosialetikk, sosiallære eller sosialdoktrine som det gjerne heter innenfor katolsk terminologi, for fullt til å ta opp de utfordringer og problemer vårt moderne samfunn skaper. Gjennom *Mater et Magistra* fra 1961 og *Pacem in Terris* fra 1963 ble det uttrykt optimistisk forventning til den kapitalistiske velferdsstaten, og det er en naturlig følge av dette at Vatikan-konsilet (særlig i *Gaudium et Spes* fra 1965) tar del i den samme utviklings-troen som preget mennesker av god vilje i begynnelsen av 60-årene.

Men samtidig vokste det fram en bevissthet om at det ikke fantes noen automatisk utvikling, og særlig med pave Paul VI endret språkbruken seg i retning av en mer kritisk samfunnsforståelse. Stikkordene ble nå mer rettferdighet og frigjøring enn fred og utvikling, og det er tydelig at de smertelige erfaringene fra den tredje verden med brutale tilbakeslag i kampen for en mer menneskelig verden, satte spor etter seg.

Særlig i Latinamerika har dette vært aktuelt, og Dorr bruker et par kapitler på å framstille utviklingen fra Medellin til Puebla og den betydningen frigjøringsteologien har hatt for fornyelsen av den katolske kirke i Latinamerika.

I de siste kapitlene blir de aller siste dokumentene fra pave Johannes Paul IIs hånd gjennomgått. Ifølge forfatteren representerer han en «integral humanism» som med sin spesielle polske bakgrunn har gitt solidaritetsbegrepet et nytt innhold.

Det er all grunn til å glede seg over denne framstillingen Dorr har gitt oss av utviklingen av offisiell katolsk sosiallære. Boken gir på en lettfattelig måte innblikk i hovedtrekkene til de enkelte ledd i denne utviklingen og hovedvekten legges naturlig nok på det som har skjedd de siste 20 årene.

På enkelte punkt harmoniserer Dorr klare konflikter i denne utviklingen, og det er et hovedpoeng for ham å vise at den nåværende pave ikke representerer en reaksjon i forhold til de tre foregående. Hvorvidt dette lykkes, er diskutabelt, og velvilligheten tøytes adskillig for å få den polske pave til å være på linje med frigjøringsteologene.

I alle fall er det tydelig hvor avgjørende paven som person er for utviklingen av katolsk sosialetikk, og Dorr stikker ikke under stolen at åpenbare ikke-teologiske faktorer spiller inn selv når offisielle standpunkt skal tas.

En interessant observasjon Dorr har gjort bør nevnes spesielt (s. 261): Katolsk sosialetikk befinner seg ofte i spenningen mellom *radikalt* engasjement med samfunnskritikk og forsvar av de fattige på den ene siden og *liberalt* engasjement på den annen side hvor hovedsaken er bekymringen for individuelle rettigheter. Samtidig finnes det en gammel tradisjon hvor stabilitet og orden blir sett på som et absolutt gode. Det er denne konfliktfulle sammenhengen sosiallæren skal få sin utforming i, og gjennom Dorrs bok er vi gitt anledning til å få fatt i noen av de viktigste trådene i denne utviklingen.

Kjell Nordstokke

GUSTAVO GUTIERREZ: *The Power of the Poor in History. Selected Writings*. Med et forord av Robert McAfee-Brown. Oversatt fra spansk. Orbis books, Maryknoll, New York 1983, 240 s.

Gustavo Gutierrez er kjent som en av hovedmennene bak den latinamerikanske frigjøringsteologien. Den peruvianske katolske presten var en av de viktigste rådgiverne da biskopene i Latin-Amerika møttes til konsil i Me-

dellín i 1968, og fire år senere kom standardverket «Teología de la Liberación» (engelsk utgave i 1973) som er blitt en slags grunnbok for frigjøringssteologien.

I de ti årene som har gått siden da, er det blitt heller få publikasjoner fra Gutierrez' hånd. Det har begrenset seg til noen artikler i latinamerikanske tidskrifter, og vi sitter med det inntrykk at han heller har villet ofre seg for sine prestelige oppgaver i Rimac-slummen i Lima og for undervisningen av legfolk som rustes til tjeneste i de fattiges kirke.

Først da alt var klart for nytt latinamerikansk kirkekonsil, denne gang i Puebla i Mexico, så Gutierrez seg tvunget til å gripe til pennen igjen. Det forberedelsesdokumentet som var blitt sendt ut på forhånd ble av alle oppfattet som et foresøk på å snu utviklingen fra Medellín og dermed på å kneble frigjøringssteologien, og først da Gutierrez og andre teologer rykket ut med en drepende kritikk av forberedelsesdokumentet, ble dette trukket tilbake.

Det er denne typen artikler som forlaget til den katolske Maryknoll-ordenen i USA nå ha gitt ut under tittelen «The Power of the Poor in History». Stoffutvalget er først og fremst preget av tidsrommet og begivenhetene mellom Medellín og Puebla, men dessuten er det en innledende artikkel om hvordan frigjøringssteologien forholder seg til de bibelske kilder. Helt til slutt er det et viktig avsnitt som kalles «From the Underside of History», i hovedsaken et oppgjør med europisk teologi.

For en som har studert Gutierrez' hovedverk, er det overraskende få nye tanker i denne samlingen. Riktignok er stoffet her satt klart inn i en kronologisk sammenheng, og man merker at tonen og argumentene tilspisser seg de siste årene ettersom motstanden mot frigjøringssteologien vokser fram.

Her som før får analysen av det latin-

amerikanske samfunnet stor plass, men framstillingen er mer preget av svulmende latinsk retorikk enn av nye innsikter.

Også i presentasjonen av selve frigjøringssteologien er det de samme argumentene og nøkkelordene. På et par punkt er det gjort en del spennende observasjoner: Gutierrez forkaster den europeiske liberale teologiske tradisjon, også når den blir politisk, fordi den alltid har vært skrevet fra historiens «overside». Det er de sterkes, forstandiges, kolonistenes teologi. Det er en teologi på vegne av noen fattige som teologene ikke kjenner. Frigjøringssteologien derimot blir til midt i frigjøringskampen, den skapes av og blant fattigfolk, slike som befinner seg på «undersiden» av historien.

I samme åndedrag distanserer Gutierrez seg fra enhver form for reduksjonisme, enten det er tale om en politisering av evangeliet på den ene side, eller en åndeliggjøring av det på den annen. I begge tilfeller blir resultatet det samme: et innsnevret og uthulet evangelium. Avvisningne av reduksjonismen er samtidig et forsvar overfor dem som anklager frigjøringssteologien. Gutierrez bruker mye plass på å vise at hans teologi er i samsvar med kirkens lære med det både Medellín og Puebla har dokumentert som latinamerikansk katolsk tro.

Samtidig som reduksjonismen avvises, understrekes enheten mellom praksis og refleksjon, og det første har primat i forhold til det andre. Hos Gutierrez er praksis ikke noe udefinerbart et eller annet sted ute i verden, men det i basismenigheten, den nye menighetstypen i Latinamerika.

Ingen skal være i tvil om at Gutierrez er lojal i forhold til sin kirke, selv om han anklages for å være subversiv, en som vil omvelte de bestående ordninger. Akkurat den anklagen fanger han opp og hevder at Bibelen må leses på en «mi-

litant» måte slik at de kristne virkelig blir subversive og frigjørende elementer i en verden full av urett og undertrykkelse.

Det er alltid fengende å lese Gutierrez, men iblant blir retorikken til ordmagi, analysen og den teologiske refleksjonen blir altfor ensidig til virkelig å kunne ha nyskapsens evne i seg. Da «Teologia de la Liberación» kom ut for ti år siden, antydet Gutierrez at det fortsatt var mange kapittel å skrive i frigjørings-teologien. Det har han nok rett i, og i dag er først og fremst nye generasjoner av latin-amerikanske teologer som bærer denne bevegelsen videre.

Kjell Nordstokke

Martin Muskens, Partner im nationalen Aufbau. Die katholische Kirche in Indonesien.

Missio aktuell Verlag, Aachen 1979, 327 s.

Indonesia er med sine 150 millioner innbyggere en stormakt. Også innen kristenheten har dette øyriket fått en stadig voksende betydning, idag er omtrent 15 % av befolkningen kristne, og dette gjør Indonesia til ett av de få land i Asia hvor de kristne ikke er en ubetydelig minoritet, men hvor de teller, også kulturelt og i samfunnsdebatten.

På papiret er Indonesia en muslimsk nasjon, men islam har aldri fått et skikkelig grep på de politiske strømningene i dette landet slik vi for eksempel kjenner situasjonen i den arabiske verden. Det er flere årsaker til det. En er at den nasjonale kultur fortsatt bærer preg av at Indonesia har vært både hinduistisk og buddhistisk før islam trengte seg inn for vel 500 år siden. En annen er at den lokale folkereligjøsiteten har maktet å harmonisere de ulike religiøse tradisjonene, og det er bare i spesielle områder som for eksempel på Nord-Sumatra at

en mer dogmatisk og absolutt islam dominerer.

Misjonsteologisk er det viktig å konstatere at få steder i Asia er kristentroen så stedegengjort som i Indonesia. For den lutherske kirkes vedkommende er Batak-bekjennelsen et kjent eksempel. Kristentroen er ikke stemplet som noe utenlandsk og upatriotisk, men tvertimot som en legitim del av den mangfoldige indonesiske kulturen. Det må vel anføres som en av årsakene til at kirken vokser så raskt i dette landet, og dessuten at den utmerker seg ved sitt sterke samfunnsengasjement.

Hollenderen Martin Muskens har i en årrekke vært katolsk prest og misjonær i Indonesia, og i denne studien som først ble utgitt på engelsk i 1978 («Partner in Nation Buildings. The Catholic Church in Indonesia»), behandler han særlig den rolle de ulike religionene har spilt i den kritiske perioden av vårt århundre da øyriket fikk sin politiske uavhengighet.

Som kjent var Indonesia tidligere hollandsk koloni. Under siste verdenskrig okkuperte Japan landet, og mange hilste japanerne velkommen som befriere fra det europoeiske koloniherrdømmet. Hollenderne forsøkte i 1945 å reetablere kontrollen over de indonesiske øyene, men motstanden var så sterk og godt organisert at hollenderne i 1949 måtte godta Indonesia som en selvstendig nasjon.

En skulle tro at den kristne kirkes nære tilknytning til kolonimakten skulle virke lammende overfor den framvoksende nasjonalismen. Med et muslimsk flertall i befolkningen kunne de kristne kanskje frykte vanskeligere kår om forbindelsene til det «kristne» Europa ble brutt.

Muskens påviser at kirken ikke lot seg fange inn av slike tanker, men i stedet ble en virkelig «partner» i byggingen av den nye nasjonen. Kristne og musli-

mer kjempet side om side mot hollenderne i krigsårene 1945–49, og dermed kunne ingen spesiell religiøs gruppe opptre med enerett på indonesisk nasjonalisme, noe som også er klart kommet til uttrykk i det politiske liv etter 1949.

Muskens' bok er spekket av detaljkunnskap, men til gjengjeld savnes oppsummerende analyser og vurderinger. Det er overraskende at de kristne så godt som alltid identifiseres med de katolske kristne til tross for at det er langt flere protestanter enn katolikker på øyriket. Protestantene spiller i dagens Indonesia en minst like aktiv rolle i nasjonens liv som katolikkene gjør.

Det er tydelig at Muskens er en av avdøde president Sukarnos mange beundrere, og Sukarnos politiske plattform med dens spesielle indonesiske nasjonalisme blir utførlig beskrevet. Konflikten som kom i kjølvannet av denne politikken, tar Muskens ikke opp, hverken etableringen av Stor-Indonesia gjennom annektering av områder som Vest-Irian og Timor, eller massakrene av hundretusener «kommunister» etter det påståtte kuppforsøket i 1966.

Boka gir derfor ingen fullstendig framstilling av den rolle den kristne kirke har spilt under siste tiårs dramatiske historie i Indonesia, men gir likevel et verdifullt innblikk i mangfoldigheten og selvbevisstheden i den indonesiske kultur og den betydning det religiøse liv spiller i dette.

Kjell Nordstokke

Gunnar Rødahl (red.), Årbok for Den norske kirke 1984, 200 s., ill., Oslo 1984 (Verbum).

Årboken følger sitt gode mønster, ikke statisk, men profesjonelt og pålitelig. Vi kan ikke unnvære en publikasjon som denne. Rimelig er den også. Ved siden

av alt det ajourførte materiale med opplysninger om alt kristelig arbeid i Norge finnes også denne gangen en rekke aktuelle artikler. Alt dette er dagsaktuelle nyttig. Om hundre år vil disse årbøkene bli en god hjelp for forskere. La meg, samtidig som jeg deler ut ros også få nevne at både den rutinerte redaktøren og redaksjonskomiteen er folk på rette plass. La meg likevel få spørre redaksjonen: har man overveiet også å presentere kort *ikke* kristne trossamfunn i Norge? Vi kan trenge kunnskap om disse også. Og: Kan Mellomkirkelig Råd for Den norske kirke tenke seg å ta med en opplysning om den katolsk-lutherske samtalegruppe?

Årboken innledes med å gjengi bispemøtets uttalelse om Børre Knudsen-saken. Det er et sindig og vel avveiet pastoralteologisk dokument.

«Kirkelige profiler» er det i denne årboken mange av, og de er ekstra nyttige fordi flere av dem gir stoff som personer vi ikke kjenner meget til.

Statistikken er ikke oppsiktsvekkende. Tallet på utmeldte av kirken, nesten ti tusen, er det man legger merke til. Det er ingen tvil om at energisk propaganda fra humanetikere er en stor del av forklaringen på det tallet. I oversikten «Et år av kirkens liv» kommer redaksjonen inn på dette, og kan opplyse at Humanetisk forbund nå har 20 000 medlemmer. Av disse kom 7000 inn i 1983. En sosiologisk kartlegging av dette medlemstallet vil neppe gi overraskende resultater. Vi kan gjette på at medlemmene stort sett kommer fra byene og at de er høyt utdannet. Men mange andre spørsmål er verd å reise. – I kapittelet om et år i kirkens liv merker vi oss ellers sammendraget av bispenes uttalelse om dåpen og de ugifte foreldre, klokt og sjelsørgerisk riktig. Det minner meg om Berggravs ord en gang: Gud kalte oss ikke til å være vrakere, men innbydere. – Både innhold og form i ka-

pittelet er så vellykket at jeg vanskelig kan se hvordan det innenfor den gitte ramme kan gjøres bedre. Og så de andre artiklene er gode og informative. Det gjelder og «Misjon heime og ute», selv om vi synes den er i knappeste laget. Forfatteren ville ha profittert atskillig på å ha lest første nr. av NOTM 1984 med statistikk og kommentar. Men artikkelen i årboken var åpenbart skrevet før dette nr. forelå.

Som særlig instruktivt om Børre Knudsen-saken vil jeg fremheve avsnittet «Den lange kampen i all korthet».

Under omtalen av Luther-jubileet savner man opplysninger om de teolo-

giske fakulteters arrangementer. Det er tydelig at i alle fall Universitetets teologiske fakultet er akterutseilt når det gjelder markedsføring. Fakultetet markerte jubileet under sitt etterutdanningskurs i august med bl.a. den amerikanske Luther-forskeren Kenneth Hagen som taler og senere med tre kjente tyske gjeste-professorer: Gerhard Ebeling, Gottfried Maron og Gert Haendler.

En dekkende overskrift er «*MF-jubileum med markedsføring*». Man merker seg i denne sammenheng at hilsenen fra Universitetets teologiske fakultet ikke er offentliggjort.

N. E. B.-H.